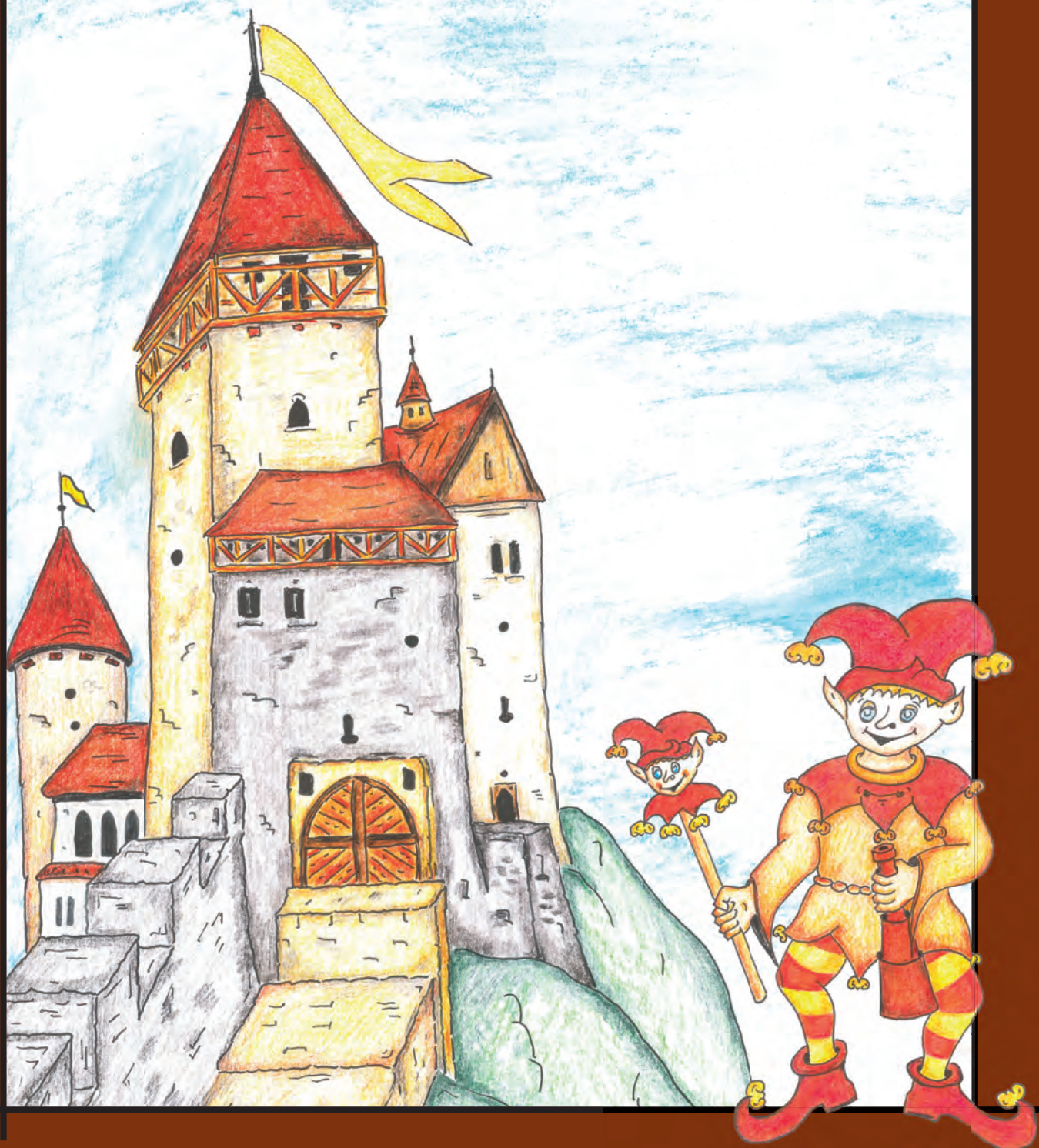

POSÁZAVSKÉ KUKÁTKO

ANEB PO CESTÁCH A HRADECH

Ahoouuuoj holky a kluci,

naše dnešní putování po cestách a hradech začneme na hradě Křivoklátě. A proč právě zde? Protože se tady někde zatoulal náš skřítek Kuk.

Celou zimu Kuka zajímaly tajemné kameny mudrců, elixíry mládí nebo přeměna železa ve zlato. Rozhodl se totiž, že bude alchymistou, na papíry čáral divné vzorce, pro sebe si brumlal neznámá slova, a dokonce začal ve sklenicích od kompotů vařit různobarevné lektvary. Marně jsme ho lákali na výlet, aby

mohl s Kukátkem pátrat, jak se cestovalo v dobách, kdy u nás vládli středověcí králové. Jen si představte, že nám řekl, abychom po létajících kobercích, sedmimílových botách nebo okřídlených koních pátrali bez něj! Prý přemístovací pláště či kouzelné truhly nepatří do jeho oboru!

Už se zdálo, že nové Kukátko nebude a vy se nedozvíte, jak se

tenkrát doopravdy cestovalo. Jsme si jistí, že také máte rádi pohádky, ale určitě nevěříte jako Kuk, že by se ve středověku cestovalo pomocí magických předmětů nebo kouzelných zvířat. Ve skutečnosti bylo tenkrát putování zdlouhavé a náročné i pro ty šťastlivce, kteří si mohli koupit rychlého koně nebo se nechat vézt na voze. I oni se totiž museli vyhnout řadě nástrah a nebezpečí, která na ně na cestách čekala.

Nakonec jsme Kukovi prozradili, že na hradě Křivoklátě žil kdysi i jeden z nejznámějších alchymistů – sám věhlasný magistr Edward Kelley*. Byl tu za trest zavřený ve věži, protože v zakázaném souboji probodl svého protivníka. Ve vězení pracoval na výrobě zlatého prášku, aby si tím získal milost a svobodu.

Jak se tohle Kuk dozvěděl, hned nás celý natěšený popoháněl, abychom se vydali na cestu. Na rozdíl od dávných časů jsme se na ni mohli vydat bez dlouhé přípravy. Také jsme nemuseli hledat a najímat průvodce, který by nám ukázal správný směr. Na hrad Křivoklát jsme proto dorazili včas – právě začínala prohlídka...

Když jsme poslouchali vyprávění o tom, jak tu krále Karla IV. jako malého chlapce věznili, tak se nás Kuk ještě pevně držel za ruku. Pak byl ale zčista jasná pryč. Naposledy ho prý kastelán zahlédl na nádvoří, jak se dívá do studny. Zdá se, že nejspíš právě tam začalo další Kukovo napínavé dobrodružství.

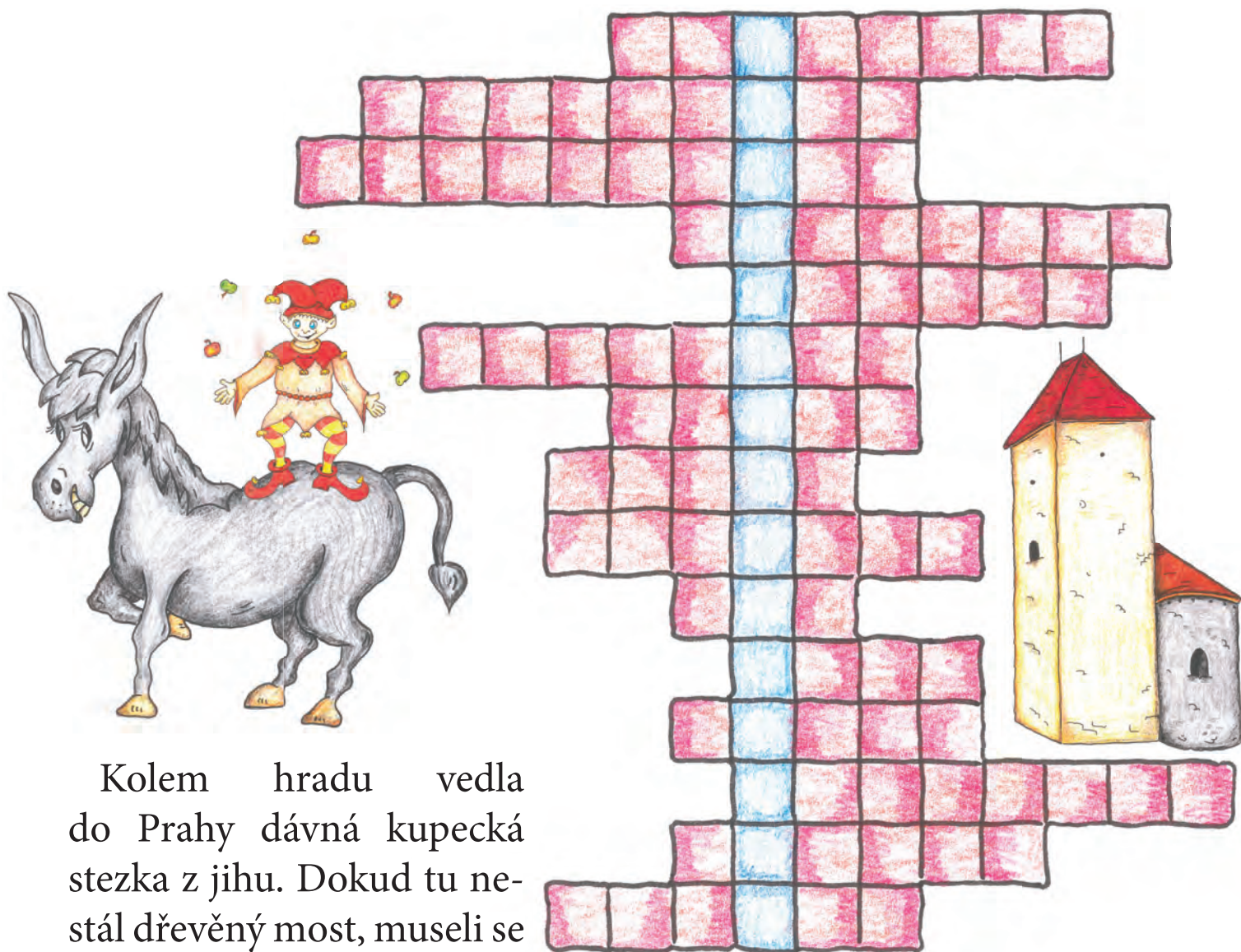
Na dalších stránkách se dočtete, co se Kukovi tentokrát přihodilo, a navíc se dozvíte spoustu zajímavostí o tom, že život ve středověku nebyl žádné peříčko a už vůbec se tou dobou necestovalo jako v pohádce.

**čti /edverd kely/*

Doplňovačka

Díky začarované křivoklátské studni se Kuk propadl časem do středověku – do doby českého krále Karla IV. Čeká ho **putování** s **potulnými komedianty** a **kejklíři**, kteří ho vzali mezi sebe. Jsou společně na **cestách** a se svým **barevným** vozem putují od **hradu** k **hradu**. Svými veselými kousky baví urozené **panstvo** i obyčejné lidi. Někde sklídí potlesk a **pár** mincí, odjinud je **zase** vyženou. Uvidíme, jaké štěstí jim přinese nový **šašek** Kuk. Až **vyluštíš** doplňovačku, **dozvíš** se, kam teď právě zamířili. Čeká je **dlouhá** cesta k hradu: _____.

Doplň barevná slova v pořadí, v jakém jdou ve vyprávění za sebou.

Kolem hradu vedla do Prahy dávná kupecká stezka z jihu. Dokud tu nestál dřevěný most, museli se všichni cestovatelé na druhou stranu přebrodit.

Kam složit na noc hlavu?

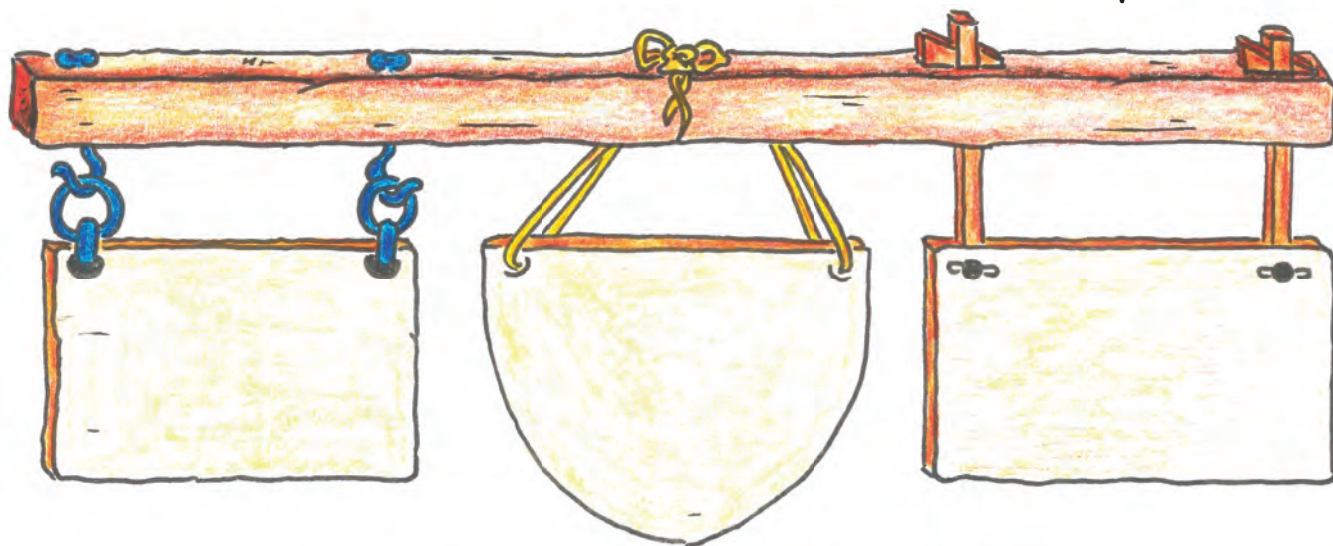
Takový středověký poutník strávil na své cestě i řadu dní, denně se dalo ujít nebo ujet s nákladem zavazadel kolem třiceti kilometrů. Jen dobrý jezdec na rychlém koni dokázal urazit dvojnásobnou vzdálenost. Proto všichni dopředu přemýšleli, kde v bezpečí a v suchu stráví noc.

Bohatí a urození cestující obvykle získali nocleh v nějaké tvrzi nebo hradu. Pro příbuzné nebo poddané bylo povinností návštěvu náležitě pohostit a postarat se i o doprovod a koně.

Ve městech a na křižovatkách obchodních cest začaly vznikat hostince, kam obvykle zamířili kupci. Za přespání, jídlo a stáje museli zaplatit. Ve velkých postelích spali často tři nebo čtyři lidé. Když bylo plno, tak se v jedné posteli tlačilo i deset nocležníků. A to tam neměli koupelnu...

Každý hostinec měl vývěsní štít s vymalovaným znamením. Dokresli znamení: U Kola, U Tří hvězd a U Koruny.

Méně majetní nebo chudí poutníci mohli s trochou štěstí sehnat ubytování na faře nebo přespali u sedláka na seně. Někdy vypomohli při žních nebo sklizni ovoce, a mohli tak získat nocleh a jídlo na více dní.

Cesty

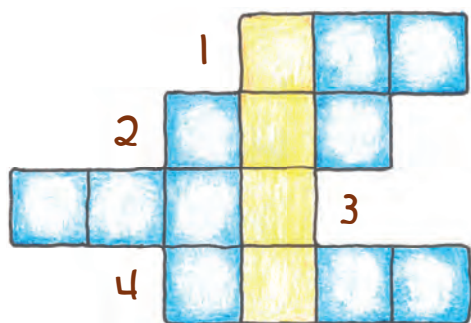
Ve středověku nebyly cesty ani silnice podobné těm, jaké znáš dnes. Mezi vesnicemi a městečky vedly jen úzké křivolaké cesty, které byly za dešťů rozblácené a kterými stěží projel jeden vůz tažený voly. Když se někde rozvodnil potok nebo přes cestu popadaly stromy, museli jít lidé jinudy, často velkou oklikou. Kupci a urození páni se svými družinami si mohli dovolit cestovat po širokých cestách, nazývaných zemské stezky. Ty vedly našimi pohraničními

lesy ze sousedních zemí a podle toho kam nebo odkud mířily, měly svá jména, například: Linecká, Kaplická, Norimberská nebo Sázavská. Na některých místech se za použití takové cesty nebo mostu muselo zaplatit, tak jako dneska platíme za jízdu po dálnici. Platilo se _ _ _ _ (tajenka 1) a za převážené zboží _ _ _

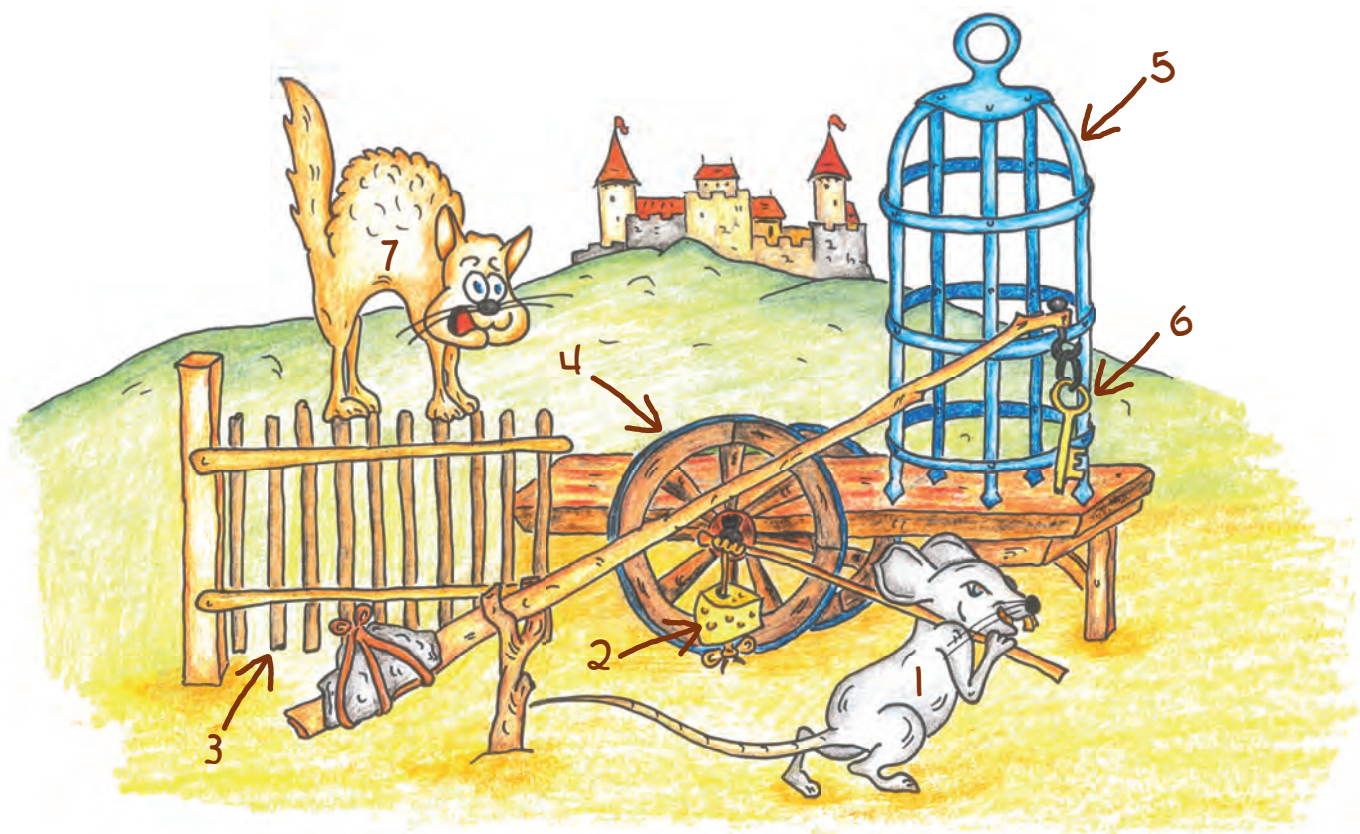
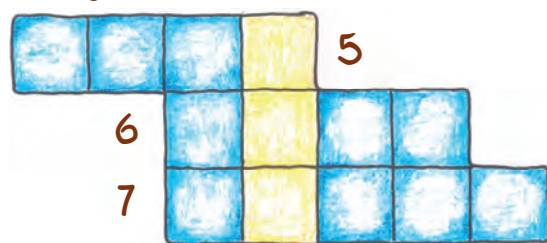
(tajenka 2).

Král Karel IV. vydal nařízení, podle kterého musel být okolo důležitých cest vykácen les, aby se v něm nemohli schovávat loupežníci nebo divoká zvěř.

tajenka 1

tajenka 2

Čtyřsměrka

Až se vydáš po turistické stezce na některý z našich hradů nebo prostě jen někam na výlet, možná také půjdeš po staré cestě, po které lidé chodili již před staletími. Poznáš ji podle toho, že ji po obou stranách lemuje svah. Pocestní po ní putovali ukryti před větrem nebo zrakem nepřátel. Takové cestě se říká:

Vyškrtej tato slova, zbývající písmena tvoří tajenku:

Brod, družina, hrady,
hospoda, klášter,
král, kůň, kupec, les,
loupežníci, mnich,
mosty, oklika, pocestný,
poutníci, povoz, Sázava,
silnice, stráž, středověk,
sůl, tulák, vesnička,
výlet, zemská stezka.

Z E M S K Á S T E Z K A
O Ů N Ů V C E P U K Ů Ň
V S I L N I C E S Y P I
O O Ch Y T S O M T D O C
P O C E S T N Ý R A U Í
A K Č I N S E V Á R T N
A D O P S O H Z Ž H N Ž
V K L Á Š T E R E O Í E
A Á Á V B T E L Ý V C P
Z L R D R U Ž I N A I U
Á U K Á O A K I L K O O
S T Ř E D O V Ě K S E L

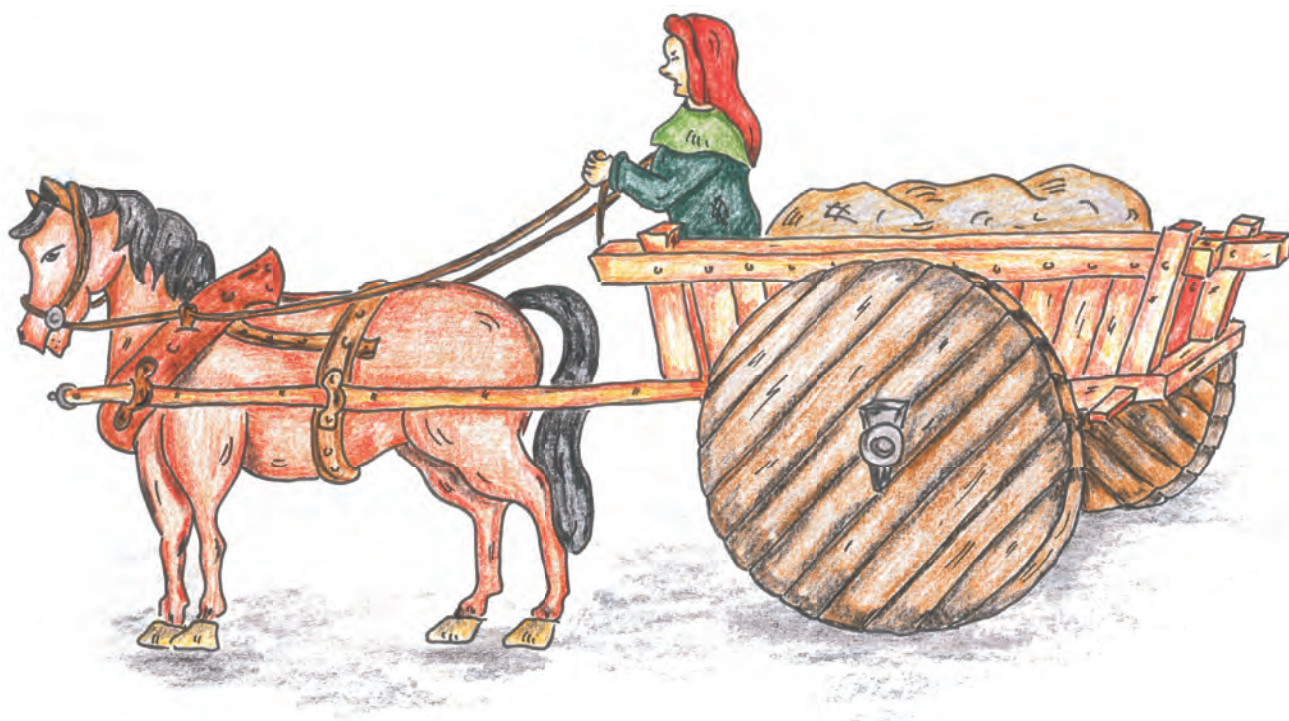
Jak se putovalo za krále Karla

Většina lidí cestovala pěšky, mezi nimi byli převážně poutníci a mniši, kteří navštěvovali kostely a kláštery. Také studenti a potulní tovaryši chodili pěšky, stejně jako tuláci a žebráci, kteří neměli svůj domov.

Venkovští sedláci vlastnili otevřené povozy tažené pomalými voly, s kterými vozili obilí do mlýna nebo vypěstovanou zeleninu a ovoce na trh.

Nejvíce toho nacestovali kupci, jejich vozy musely být bytelné a kryté plachtou, aby se převážené zboží nepoškodilo. Když se nedalo jet po stezce vozem, přivázali své zboží na nákladní koně nebo osly. Osel se dokázal pohybovat dobře v horách a ke krmení mu stačila sláma nebo třeba i bodláky.

Koupit koně, který byl rychlejší a silnější než osel, si mohli dovolit jen ti nejbohatší lidé. Na koni jezdili rytíři, urození šlechtici a také zástupci církve, jako byli biskupové a opati. Pro pána se neslušelo jet na voze. Těmi cestovali pouze staří nebo nemocní, ale také všechny urozené dámy a jejich služebné. Čím byl kdo bohatší, tím měl kolem sebe větší a krásnější doprovod. Ten tvořilo početné služebnictvo a také ozbrojení zbrojnoši na koních, kteří strážili vozy naložené zavazadly a zásobami na cestu. Takhle důstojně cestovali králové a královny. Kdo měl dost peněz, mohl se nechat přepravit v drahých nosítkách, která nesli zdatní nosiči. Dalším zvířecím pomocníkem člověka byl potomek koně a oslice. Dokázal unést pořádný náklad, byl navíc trpělivý a nemusel se krmit drahým obilím jako kůň.

Jestli jsi pozorně četl předchozí článek, nebude pro tebe těžké vyluštit tajenku a zjistit, jak se takovému kříženci koně a osla říká.

Je to:

Mezi kostely a kláštery putovali .

Otevřené povozy tažené voly měli hlavně .

Kupci používali , které byly kryté plachtou.

V horách dobře nosil náklad přivázaný na hřbetě .

Největší a nejkrásnější doprovod měl .

Středověké putování

Hlídka ze strážní
věže tě zdržuje.
2x neházíš.

V hustém lese jsi zablou-
dil a omylem jsi odbočil
na špatnou cestu.

Je tu chladno, musíš roz-
dělat oheň. 1 x neházíš.

Nemáš na zaplace-
ní mýta, na most tě
nepustí. Musíš oklikou
k brodu.

Pospěš si, brzo bude
tma. Házej ještě 2x.

Z kopce to jde rychle.
Házej ještě jednou!

Musíš spravit kolo
u vozu. 1x neházíš.

Start

Na začátek cesty postav figurky z nějaké stolní hry. Ještě budeš potřebovat hrací kostku – začíná ten nejmladší z vás. Kdo první šťastně doputuje do královského hradu – vyhrává.

Sláva! Živý a zdravý jsi dosáhl cíle. Vítej na hradě!

Z lesa vyjí vlci a plaší ti koně. 1x neházíš.

Rozhodl ses tady přenocovat. 2x neházíš.

Z hostince to láká vě voní. Odboč.

Tvůj průvodce utekl i s mapou! Vrať se o 6 políček zpátky.

Přepadl tě loupeživý rytíř. 2x neházíš.

Padla mlha, zabloudíš do bažin. Odboč.

To je tvůj konec! Vrať se zpátky na začátek.

Když ještě Kostelec nebyl zbořený

Uprostřed nad řekou Sázavou byl kdysi založen hrad Kostelec.

Za časů, kdy vládl český Karel IV., se hrad vypínal na a chránil ho hluboký příkop. Jeho silné a vysoké zdi střežili .

Hlídali, kdo putuje po královské stezce k Praze nebo do jižních Čech.

Přímo nad brodem přes řeku stávala kulatá – hláska. Karavany

kupců na a tudy převážely nejrůznější vzácné zboží, které

vezly na trhy. Nejčastěji to byla sůl, nebo drahé látky. Občas

tudy projeli ozbrojení na rychlých koních, kteří doprovázeli

šlechtice nebo váženého biskupa. Nebylo bezpečné, aby bohatý

a urozený muž cestoval sám, protože lesy byly plné zlodějů a , kteří olupovali pocestné. Brali jim i a neměli s nikým slitování. I chudí poutníci, kteří putovali pěšky a neměli než svou a trochu , se museli mít na pozoru. Jen za zdmi královského hradu bylo bezpečno, sem nemohli ani divocí , kteří se ve smečkách proháněli hlubokými lesy. Často ulovili nebo , které se pásly v okolí, ale když měli hlad, troufli si i na člověka. Cestování ve středověku nebylo na mou věru vůbec bezpečné. Kdo nemusel, tak raději zůstal v bezpečí domova.

O sto let později byla na hradě uvězněna krásná princezna z daleké země, kterou si měl vzít královský syn. Jeho vojsko dlouho obléhalo . Vojáci stříleli z velkých praků těžké , aby rozbili jeho zdi. Nakonec byl hrad dobyt, princezna vysvobozena a konala se královská svatba. Jenom hrad už zůstal od té doby rozbořený. Začalo se mu říkat Zbořený Kostelec a to jméno mu zůstalo dodnes.

(podle hradní pověsti)

Kláster

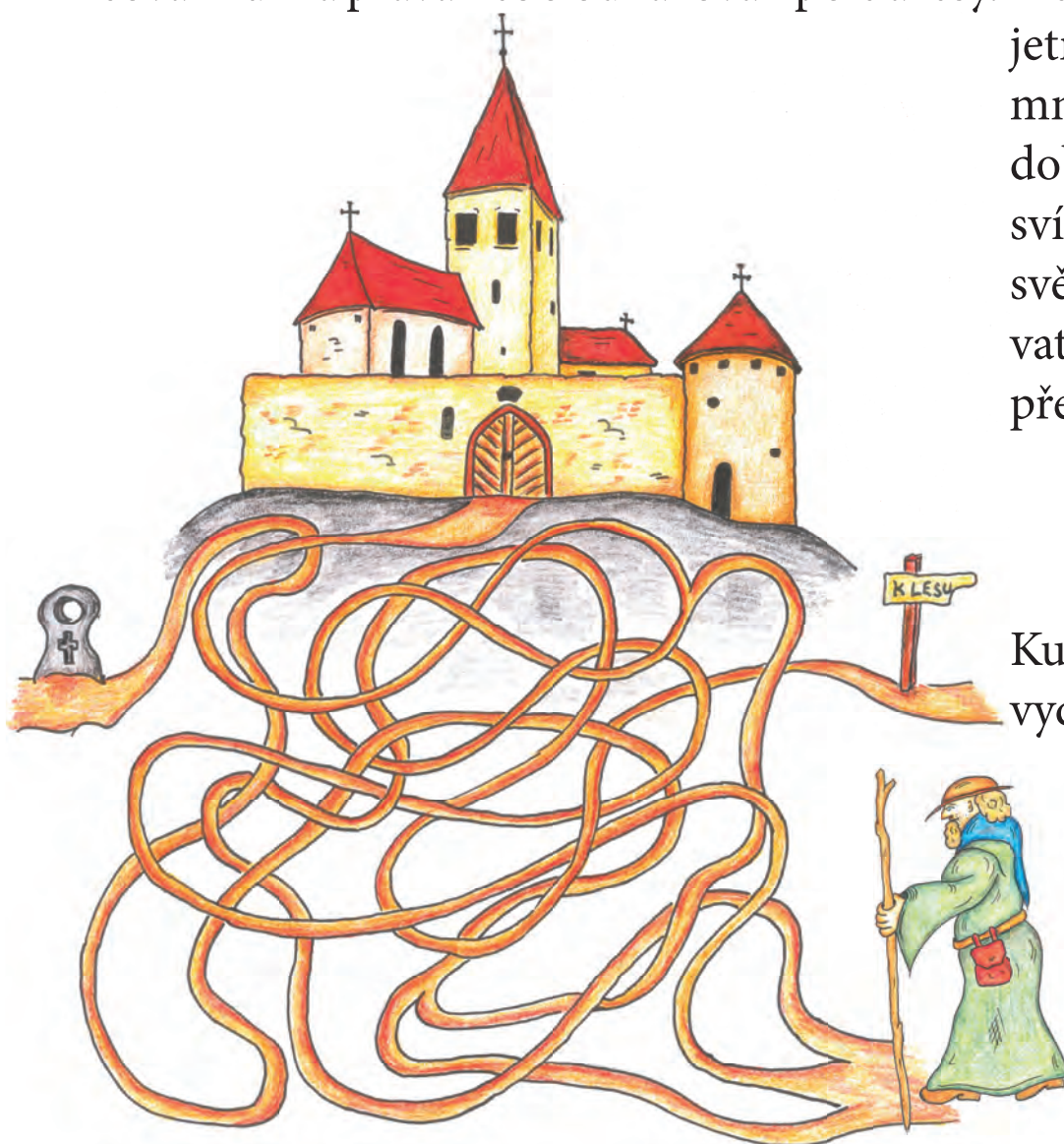
Místem, kde byli přátelsky uvítáni všichni – mocní i chudáci – byl klášter. Žili zde mniši, kteří neodmítli nikoho. Poskytnout přístřeší a jídlo pocestným bylo jejich povinností. Záleželo na tom, zda cestoval biskup, urozený šlechtic nebo chudý cizinec. Ke klášteru patřily nocležny pro chudé i dům pro vybrané hosty. Pokud někdo cestoval s větším doprovodem, pak si jeho členové postavili venku stany, nebo si jen našli suché místo za větrem. Bohatí dostali k jídlu pečené nebo dušené maso, ryby, vejce, smetanu i ovoce. Chudí mohli počítat s polévkou, v nejlepším případě dostali chléb se sýrem, špek a pivo. Někdy je mniši obdarovali i obnošenými šaty. Kláštery hostily i krále a poselstva velvyslanců. Ti jim na oplátku nabízeli ochranu, propůjčovali různá práva nebo odkazovali pole a lesy. Méně ma-

jetní poutníci dávali mnichům za jejich dobrodiní alespoň svíčky, aby při jejich světle mohli studovat vzácné spisy nebo přepisovat knihy.

Kudy se má poutník vydat, aby nakonec došel do kláštera? Najdi pro něj tu správnou cestu, ať se večer ohřeje a nají teplé polévky.

Zlenice

Kuk spolu s potulnými kejklíři a herci míří na východ Hornopožárským lesem proti proudu řeky Sázavy. Ještě než se vydají na dlouhou cestu do jižních Čech, jsou očekáváni na hradě Zlenice. Všichni komedianti doufají, že tam se jejich veselé vystoupení povede nejlépe, hrad totiž patří samotnému královskému soudci – váženému Ondřeji z Dubé. Před nedávnem se ujal osiřelého synovce, který k němu doputoval sám a v horečkách. Právě jeho mají kejklíři rozveselit, pokud se jim to podaří, zasloužená odměna je nemine. Na cestu k hradu Pořešínu pak vyrazí s plným váčkem peněz.

I ty se můžeš vypravit na Zlenice. Z hradu je dnes tajemná zřícenina. Přes řeku navíc jezdí převozník! Na jeho pramici se můžeš nechat převézt na druhý břeh stejně jako dávní poutníci, kteří se nechtěli brodit řekou.

Hádanka

Převozník musí převést na druhý břeh vlka, kozu a hlávku zelí. Na loďku může vzít jen jedno zvíře nebo zelí. Nesmí ale nechat na břehu samotnou kozu s vlkem, nebo kozu se zelím. Hrozí totiž, že vlk kozu zakousne, nebo mlsná koza sežere zelí. Jak to převozník udělá? Správné řešení si zkontroluj na straně 17.

Vymaluj

O loupeživém rytíři z pořešínského hradu

V jižních Čechách nad řekou Malší, tam, kde je dnes jen zřícenina, stával kdysi pořešínský hrad. Nedaleko vedla cesta, po které se ubírali poutníci a kupci do Rakous. V oněch dávných dobách se na hradě usídlil proradný rytíř, který se svou bandou loupežníků přepadával kupecké vozy. Obchodníci se začali místu vyhýbat a lidem v okolí se nedařilo dobře. Naštěstí královští vojáci vůdce loupežníků chytili. Soudce s ním neměl žádné slitování a za všechny zlé skutky, které v kraji napáchal, odsoudil rytíře ke ztrátě hlavy. Kat mu ji usekl a pro

výstrahu ji nechal na kameni poblíž hradu, kde se na ni ještě dlouho slétávali krkavci. Hrad zpustl, jeho pobožené zdi začali lidé rozebírat a z kamenů si stavěli vlastní obydlí. Vyprávělo se, že na hradě zůstaly ukryté loupežnické poklady, ale nikdo se je neodvážil hledat. Každou noc tam totiž obcházel duch bezhlavého rytíře, který za trest nenašel klid ani po smrti.

Čas pomalu plynul jako voda v Malši a lidé se nakonec přestali hradu vyhýbat. Jednou se sem vypravil hledat poklad i sedlák z blízké vesnice. Znenadání se prý před ním objevila strašlivá ženština, která mu skřehotavým hlasem pověděla, že poklad může najít jen ten, kdo

vysvobodí prokletého rytíře. Odvážný sedlák se jí nezalekl a hned začal konat, jak mu poradila. Když už se zdálo, že zlé čáry budou zlomeny a rytířův duch vysvobozen, nějaký hlas na sedláka zavolal, že má dobytek v žitě. Sedlák v tu chvíli všeho nechal a utíkal zpátky do vsi hledat zatoulané krávy. Kletba tak nebyla zrušena a poklad zůstal dál ukrytý na hradě.

Říká se, že zlou moc nad rytířem také mohou zlomit děti, které vyrostly v kolébkách vyřezaných z lipového dřeva. Tři lípy sice kdysi v Pořešíně rostly, ale lidé z nich nakonec udělali necky, a tak duch bezhlavého rytíře obchází trosky Pořešína dál a čeká na své vysvobození dodnes.

(na motivy hradních pověstí)

Hrad Pořešín se nalézá v jižních Čechách nedaleko města Kaplice. Kromě zříceniny hradu určitě navštív i hradní muzeum, kde jsou vystaveny historické předměty, které se našly při archeologických vykopávkách. Můžeš si tu prohlédnout dokonce dva zlaté prsteny, pořešínský groš, ale i nádoby, které lidé běžně používali ve 14. století. Také se určitě něco dozvíš o dalších hradních pověstech. Zkus vypátrat, co se na hradě vypráví o pořešínské veverce.

Správně řešení hádanek ze strany 15:
1. Nejdřív převeze kozu. 2. Vráť se, převeze zeli a kozu vezme zase zpátky. 3. Vysadí kozu a vezme vlka.
4. Vysadí vlka u zeli. 5. Naposled převeze kozu, která tak pojede přes řeku potřeť.

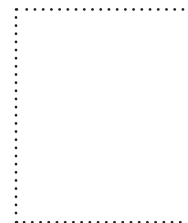
Mapa

Před staletími mohl poutník lehce ztratit správný směr cesty. Kupci a sedláci s vozy se museli navíc vyhýbat vysokým kopcům a strmým údolím. Pro všechny bylo důležité vědět, kde jsou mosty nebo brody přes řeky, kde jsou neprostupné lesy nebo zrádné bažiny. Mapy byly vzácné a velmi drahé. Navíc vypadaly spíš jako pěkné obrázky, než aby se podle nich dalo bezpečně cestovat. Obyčejní lidé se museli spolehnout jen sami na sebe. Nezbývalo jim než pozorně sledovat krajinu a na cestu se vyptávat ostatních pocestných. Když se náhle setmělo, přišla bouřka nebo padla mlha, mnozí z nich zabloudili a ztratili se.

Podívej se na mapu, kudy putoval Kuk s potulnými komedianty. Najdi všechny hrady, ve kterých hráli svá představení.

Navštívený hrad:

Jméno autora obrázku:

.....

Věk:

Adresa:

.....

Posázaví o.p.s.

skřítek Kuk

budova piaristické koleje

Masarykovo náměstí 1

256 01 Benešov

Toho rána, kdy komedianti odjížděli ze Zlenic, Kuk vybíhal z hradní brány poslední. Když se dostal dolů k řece, zamával na převozníka, aby ho převezl na druhý břeh. Včerejšího večera dostal za své šaškovské vystoupení pěknou minci, kterou teď mohl převozníkovi zaplatit. Těšil se, že se tentokrát dostane přes řeku suchou nohou. Ostatní kejklíři už na něj čekali na druhé straně. Nad řekou se ještě vznášela lehká mlha, ale když loďka konečně přirazila ke břehu a Kuk z ní vyskočil ven, vyšlo sluníčko. Po komediantech nebylo ani památky, zato všude kolem byla spousta dětí s rodiči. Z hradu nad řekou zbyla jen Hláska a místo vozu s koňmi stála na parkovišti auta. Kukovi chvíli trvalo, než pochopil, co se stalo – byl zpátky v našem století. A převozník? Ten už mezitím vyrazil zpět přes řeku k hradu s loďkou plnou malých i velkých výletníků. Kdo ví, možná, že i oni si na druhém břehu budou připadat jako v jiné době.

Pozdrav z cest

Jako vždy je tady pro vás připravená pohlednice. Nejdřív se vydejte s rodiči nebo s paní učitelkou na některý z hradů, který jsme s Kukátkem navštívili během našeho středověkého putování. Pak nám nakreslete a pošlete obrázek z vašeho výletu, všechny odesílatele odměníme. Kuk už se na vaše pohledy moc těší!

Projekt „Po cestách a hradech doby Karla IV.“ vznikl ve spolupráci tří místních akčních skupin – Posázaví o.p.s., Místní akční skupina Pomalší o.p.s. a Rakovnicko o.p.s. Pod výše uvedeným názvem je realizován projekt národní spolupráce z Programu rozvoje venkova ČR, opatření IV.2.1. V tomto projektu plní funkci koordinační místní akční skupiny Posázaví o.p.s. V rámci tohoto projektu byl pro děti vytvořen tento pracovní sešit s názvem „Posázavské Kukátko aneb Po cestách a hradech“.

Vydaly Posázaví o.p.s., Místní akční skupina Pomalší o.p.s. a Rakovnicko o.p.s. v roce 2014 nákladem 10 000 ks • Autor obrázků: Petr Abbe Hroš • Grafická úprava: Václav Pošmurný • Tisk: Pavel Fuksa – GraTypoPrint • Autorka textů a redakční úprava: Kateřina Vesecká • Projekt „Po cestách a hradech doby Karla IV.“ • ISBN 978-80-87684-16-0

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí